

УДК 712.253(1-751.3):582.09-047.36(477.41)

ЛЕВАНДОВСЬКА С.М., канд. біол. наук, доцент ОЛЕШКО О.Г., канд. с.-г. наук, доцент
Білоцерківський національний аграрний університет

svtmzel@gmail.com

МОНІТОРИНГ СТАНУ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ ЗАПОВІДНОГО ПАРКУ «ТОМИЛІВСЬКИЙ»

Представлено результати інвентаризаційних досліджень видового складу зелених насаджень парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення «Томилівський» на сучасному етапі розвитку. Проаналізовано систематичну структуру, віковий та кількісний склад насаджень, різноманітність життєвих форм рослин. Встановлено, що кількість таксонів заповідного парку значно зменшилася упродовж останнього часу.

Ключові слова: парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення, зелені насадження, видовий склад, таксон, систематична структура.

На сьогоднішній день моніторинг стану зелених насаджень в умовах урбанізованого середовища є необхідним для оцінки, вивчення динаміки й особливостей змін та прогнозування їхнього стану. У цьому аспекті зростає актуальність дослідження зелених насаджень об'єктів природно-заповідного фонду України. У контексті представлених досліджень основний акцент робиться на аналізі таксономічного складу дендрофлори парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення (ППСПМ) «Томилівський». Парк-пам'ятка, загальною площею 2,8 га, відповідно до Рішення виконавчого комітету Київської області ради народних депутатів від 28.02.1972 р. № 118 входить до складу природно-заповідного фонду України в Київській області, становить національне надбання, щодо якого визначається особливий режим охорони, відтворення і використання [1]. Належить до лісового фонду Томилівського лісництва Державного підприємства «Білоцерківське лісове господарство». Парк-пам'ятка «Томилівський» – цінний у науковому та естетичному значенні заповідний об'єкт. Таксономічну інвентаризацію зелених насаджень проводили у червні–серпні 2021 р. маршрутним методом. Ідентифікацію видів здійснено з використанням сучасних довідників [2–4]. Систематичне положення таксонів Pinophyta наведено відповідно до чекліста А. Фаржона [7], Magnoliophyta – сучасної таксономічної системи класифікації квіткових рослин APG III [5]. Назви таксонів вказані відповідно до електронної бази The Plant List [8] з урахуванням чинного міжнародного кодексу ботанічної номенклатури [6]. За даними літературних джерел у парку зростає 330 видів деревних і чагарникових рослин [1]. У процесі інвентаризації у 2021 році нами встановлено сучасне видове і формове різноманіття зелених насаджень парку. Виявлено зростання 209 видів і 8 форм деревно-чагарникових рослин, які належать до 97 родів, 41 родини, 30 порядків, трьох класів (Pinopsida, Ginkgopsida, Magnoliopsida), двох відділів (Pinophyta, Magnoliophyta). У дендрофлорі переважають види відділу Magnoliophyta (87,6 %), який репрезентований 106 видами і 3 формами дерев та 84 видами і 2 формами чагарників. До відділу Pinophyta належить 23 види деревних та 4 види і 3 форми чагарникових рослин. Систематичний аналіз видової різноманітності парку-пам'ятки показав, що провідними за кількістю видів є родини: Rosaceae (39), Pinaceae (18), Salicaceae (14), Oleaceae (13), Fabaceae (12), Cupressaceae (9), Aceraceae (9), Juglandaceae (8), Betulaceae (7), Ulmaceae (6), які складають 63,9 % від загальної кількості таксонів. Аналіз розподілу родин за кількістю екземплярів родини можна розмістити в наступному порядку: Rosaceae > Ulmaceae > Salicaceae > Fabaceae > Berberidaceae > Betulaceae > Juglandaceae > Oleaceae > Caprifoliaceae > Sambucaceae > > Vuxaceae > Celastraceae > Corylaceae > Cornaceae. Їх представленість у насадженнях варіює від 373 (Rosaceae)

до 52 екземплярів (Cornaceae). Серед видів кількісно домінують: *Ulmus carpinifolia* Rupp. (102 екземплярів) *Buxus sempervirens* L. (58), *Sambucus nigra* L. (50), *Betula pendula* Roth (50), *Mahonia aquifolium* Nutt. (50), *Corylus colurna* L. (48), *Ulmus laevis* Pall. (37), *Euonymus europaeus* L. (36), *Acer platanoides* L. (34), *Swida alba* (L.) Opiz. (30), *Rhus typhina* L. (28), *Ligustrum vulgare* L. (26). Від 10 до 25 екземплярів налічують 82 види і форми рослин, від 2 до 9 екземплярів – 96 видів і форм. Виявлено 30 видів, які зростають в одному екземплярі, зокрема *Pinus strobus* L., *Larix polonica* Racib., *Ginkgo biloba* L., *Pseudotsuga menziesii* (Mirb.) Franco, *Sorbus torminalis* (L.) Crantz., *Securinega suffruticosa* (Pall) Rehd., *Exochorda grandiflora* Lindl. та ін. Аналіз насаджень за життєвими формами показав, що у парку зростають дерева, кущі, напівчагарнички та ліани. У кількісному відношенні переважають дерева – 131 вид (59,9 %), кущі – 78 видів (36,4 %), ліани – 7 видів (3,3 %). Одним видом (*Vincetoxicum L.*) представлені напівчагарнички. 105 Визначено, що дендрофлору утворюють як екзотичні так і автохтонні види (160 і 49 відповідно). У насадженнях простежується тенденція росту чисельності листяних порід за рахунок самовідновлювання автохтонних видів і зменшення кількості хвойних. За класами висот переважають дерева першої величини – 116 видів, з них 102 види належить до відділу Magnoliophyta, 14 – представники відділу Pinophyta. Група дерев другої величини утворена 62 видами і 5 формами, з них 58 видів і 4 форми належить до відділу Magnoliophyta, 4 види і одна форма – до відділу Pinophyta. 21 вид і 2 форми є деревами третьої величини; 10 видів і одна форма – деревами четвертої величини. Більшість досліджених дерев і чагарників (69,7 %) характеризуються задовільним санітарним станом. У незначній кількості рослин (4,3 %) інтродукованих видів виявили ознаки пригнічення росту. У деяких рослин спостерігали механічні пошкодження, незначний або відсутній приріст. Висновки. Кількість таксонів зазначена в літературних джерелах значно відрізняється від фактичної. Це пояснюється тим, що проміжні інвентаризаційні дослідження зелених насаджень заповідного парку «Томилівський» проводять не систематично і застаріла інформація дублюється у сучасних джерелах. У зв'язку з цим, виникає необхідність проведення детальніших досліджень з метою виявлення причин такого значного збіднення таксономічного складу зелених насаджень. З метою збереження, відновлення та збагачення зелених насаджень парку рекомендуємо доповнити їх хвойними видами дерев; своєчасно розчищати ділянки від самосіву аборигенних видів рослин, які знижують естетичну цінність насаджень.

Список літератури

1. Василюк О., Костюшин В., Норенко К., Плига А., Прекрасна Є., Коломицев Г., Фатікова М. Природно-заповідний фонд Київської області. К. : НЕЦУ, 2012. 348 с.
2. Дендрофлора України. Дикорослі та культивовані дерева й кущі. Голонасінні : Довідник / За ред. М. А. Кохна, С. І. Кузнецова. К. : Вища школа, 2001. 207 с.
3. Дендрофлора України. Дикорослі та культивовані дерева й кущі. Покритонасінні. Частина I. Довідник / За ред. М. А. Кохна. К. : Фітосоціоцентр, 2002. 448 с.
4. Дендрофлора України. Дикорослі та культивовані дерева й кущі. Покритонасінні. Частина II. Довідник / За ред. М. А. Кохна та Н. М. Трофименко. К. : Фітосоціоцентр, 2005. 716 с.
5. An update of the Angiosperm Phylogeny Group classification for the orders and families of flowering plants: APG III. Bot. J. Linn. Soc. 2009. Vol. 161, No 2. P. 105–121.
6. International Code of Nomenclature for algae, fungi and plants (Melbourne Code) adopted by the Eighteenth International Botanical Congress Melbourne. Australia, 2012. 240 p.
7. Farjon A. World Checklist and Bibliography of Conifers. Kew : Royal Botanic Gardens, 1998. 298 p.
8. The Plant List, 2013, Version 1.1. URL: <http://www.theplantlist.org/>